

روزنامه سفر سلطان مراد چهارم

به ایروان و تبریز

(۱۰۴۵-۱۰۴۴ ه.ق.)

تصحیح و مقدمه

دکتر یونس زیرک

منزل نامه بغداد

(۱۰۴۹-۱۰۴۸ ه.ق.)

تصحیح و مقدمه

دکتر خلیل ساحلی اوغلو

ترجمه از ترکی عثمانی، مقدمه،

توضیحات و پیوست‌ها

دکتر نصرالله صالحی

عنوان و نام پدیدآور	روزنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز (۱۰۴۲-۱۰۴۵ ه. ق) / تصحیح و مقدمه یونس زیرک، منزل نامه بغداد (۱۰۴۸-۱۰۴۸ ه. ق) / تصحیح و مقدمه خلیل ساحلی اوغلو؛ ترجمه از ترکی عثمانی، مقدمه، توضیحات و پیوست ها نصرالله صالحی..
مشخصات نشر	تهران: طهوری، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۴۹۰ص: مصور، جدول.
فروست	مجموعه تاریخ ایران و عثمانی؛ ۳.
شابک	978-600-5911-08-4
وضعیت فهرست نویسی	فیا.
یادداشت	کتاب حاضر ترجمه دو کتاب مجزا از زبان ترکی عثمانی است.
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	مراد چهارم، سلطان عثمانی، ۱۰۲۰-۱۰۴۹ ق — سفرها — ایران.
موضوع	ترکیه عثمانی — تاریخ — مراد چهارم، ۱۰۳۳-۱۰۵۰ ق.
موضوع	ایران — تاریخ — صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ ق.
موضوع	ترکیه عثمانی — روابط خارجی — ترکیه عثمانی.
موضوع	ایران — روابط خارجی — ترکیه عثمانی.
شناسه افزوده	زیرک، یونس، مصحح.
شناسه افزوده	ساحلی اوغلو، خلیل، مصحح.
شناسه افزوده	صالحی، نصرالله، ۱۳۴۳-، مترجم.
رده بندی کنگره	DR519/9، ۱۳۹۰
رده بندی دیویی	۹۵۶/۱۰۱۵۳
شماره کتابشناسی ملی	۱۱۳۵۰۳۲

انتشارات طهوری

شماره ۱۴۲۸، خیابان انقلاب، صندوق پستی ۱۶۴۸-۱۳۱۴۵

تلفن ۶۶۴۸۰۰۱۸-۶۶۴۰۶۳۲۰

روزنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز

تصحیح و مقدمه: دکتر یونس زیرک

منزل نامه بغداد

تصحیح و مقدمه: دکتر خلیل ساحلی اوغلو

ترجمه از ترکی عثمانی، مقدمه، توضیحات و پیوست ها:

دکتر نصرالله صالحی

n.salehi@yahoo.com

چاپ اول ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

چاپ گلشن، صحافی سبزواری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۱۱-۰۸-۴ ISBN 978-600-5911-08-4

حق هرگونه چاپ و انتشار برای انتشارات طهوری محفوظ است

۱۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۱	یادداشت یونس زیرک بر ترجمه فارسی
۱۵	مقدمه مترجم
۴۹	معرفی کریم اوغلو
۵۱	مقدمه یونس زیرک
۶۱	ترجمه متن اثر
۱۷۹	پیوست‌ها:
۱۸۰	۱. لشکرکشی سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز: علل و نتایج (۱۰۴۴-۱۰۴۵) ...
۲۰۴	۲. سالنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان
۲۱۸	۳. متن فتحنامه تبریز
۲۲۱	۴. متن فتحنامه ایروان
۲۲۶	۵. فتحنامه در باب تسخیر ایروان
۲۲۹	۶. نامه شاه صفی به خلیل بیگ زاخوری
۲۳۱	۷. نقشه‌ها و عکس‌ها
۲۳۵	۸. تصویر نسخه خطی روزنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز

درباره لشکرکشی سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز، و بغداد به رشته تحریر درآوردم که در دو فصلنامه دانشگاهی انتشار یافت. اما انتشار کتاب همچنان به عهده تعویق افتاد، تا این که چند مقاله به ترکی و انگلیسی در ربط با مراد چهارم و قشون‌کشی او به سوی مرزهای ایران یافته و برگردان آنها را در پیوست‌های کتاب حاضر آوردم. بدین ترتیب، اثر حاضر به تدریج و در طول چند سال گردآوری، تدوین و تألیف گردید. این کتاب در اصل مشتمل بر دو متن تاریخی است:

کتاب یکم: روزنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز، به قلم یکی از کاتبان گمنام دیوان عثمانی. این اثر حاوی گزارش دقیق، روز به روز و منزل به منزل سفر نه ماه و نیم سلطان مراد چهارم (سلطنت: ۱۰۴۹-۱۰۳۲) در اردوکشی به مرزهای ایران زمان شاه صفی (سلطنت: ۱۰۵۲-۱۰۳۸) است.

کتاب دوم: منزل‌نامه سلطان مراد چهارم به بغداد، به قلم یکی دیگر از کاتبان گمنام دیوان عثمانی. این اثر نیز حاوی گزارش دقیق، روز به روز و منزل به منزل سفر یک سال و پانزده روزه سلطان مراد چهارم در اردوکشی به مرزهای ایران زمان شاه صفی است.

کتاب یکم در ترکیه، تنها به صورت آوانگاری لاتین انتشار یافته است. جناب دکتر یونس زیرک به خواهش نگارنده تصویر خطی آن را ارسال نمودند، و ما نیز برای حفظ اصالت و سندیت هرچه بیشتر اثر، تصویر آن را در این کتاب گنجاندیم. و اما کتاب دوم نیز صرفاً به خط لاتین و بدون تصویر نسخه خطی انتشار یافته است. تلاش ما برای یافتن متن خطی آن بی‌نتیجه ماند، ولی خوشبختانه تصویر برگ نخست آن که در متن چاپی موجود بود، در پایان کتاب همراه با نقشه‌ها و عکس‌ها آورده شد. از آنجا که برخی گفتنی‌های دیگر در باب کتاب حاضر در مقدمه آقای یونس زیرک و مقدمه نگارنده گفته شده، در اینجا به همین مقدار اکتفاء کرده و پیشاپیش این اثر را به محققانی که در داخل و خارج، به امر مهم صفویه‌پژوهی اشتغال دارند، تقدیم می‌کنیم.

پیشگفتار

در زمانی که مشغول ترجمه کتاب تاریخ عثمان پاشا بودم، هر از گاهی با جناب دکتر یونس زیرک مکاتبه و تماس داشتم، در طی یکی از این تماس‌ها بود که ایشان زحمت کشیده و کتاب دیگرشان یعنی «روزنامه سفر سلطان مراد چهارم به ایروان و تبریز» را برای اینجانب ارسال فرمودند. در همان زمان، کتاب را مطالعه نمودم و به ارزش آن در روشن شدن بخش دیگری از روابط صفویان و عثمانیان پی‌بردم. لذا بعد از پایان ترجمه تاریخ عثمان پاشا، اقدام به ترجمه اثر مزبور نمودم. برگردان این اثر که در سال ۱۳۸۳ آغاز شد، یکی دو ماه بیشتر به درازا نکشید، اما انتشار آن، سال‌ها به درازا کشید؛ از آن جهت که نگارنده، هم تعجیلی در انتشار آن نداشت، و هم این که تصمیم داشت تا هر آنچه که در ربط با مناسبات ایران و عثمانی در دوره مراد چهارم است را یافته و با ترجمه آنها اثری هرچه کامل‌تر از روابط دو کشور در یک مقطع زمانی کوتاه دوران شاه صفی و مراد چهارم تهیه و تدوین کند. از این رو، با جستجو در منابع مختلف عثمانی به مطالب ارزشمند دیگری نیز دست یافت، از جمله «منزل‌نامه سلطان مراد چهارم به بغداد» که حدود سه دهه پیش از روزنامه سفر مزبور در یکی از مجله‌های اسنادی ترکیه انتشار یافته بود.

اثر مزبور با آن که رساله کوتاهی است، ولی به جهت ارزش و اعتباری که دارد، ترجمه آن را نیز مفید دانسته و اقدام به ترجمه آن نمودم. بعد از برگردان این آثار و مطالعه برخی دیگر از منابع و متون تاریخ عثمانی و صفوی، دو مقاله مستقل